

**ДЕНЬ СМЕРТІ ПАНІ ДЕНЬ: АМЕРИКАНСЬКА ПОЕЗІЯ 1950-1960-Х РР.
У ПЕРЕКЛАДАХ ЮРІЯ АНДРУХОВИЧА**

“День смерті Пані День” – одна п’ятниця з життя поета Френка О’Гари, коли, побачивши в “New York Post” портрет у статті на смерть великої джазової співачки Біллі Голідей (“Lady Day”), він спалахом далекого згадав “... як у П’ЯТИ БАКСАХ я прихилився до сортирних дверей / в мить, коли вона шепотіла пісню Мелові Волдрону / понад клавіатурою / і кожен з нас і я так само перестав дихати”. “День смерті Пані День” – так само спалах прозріння Юрія Андруховича, чия творча інтуїція допомогла йому створити пам’ять про неіснуючий досвід – у 1001-ий раз відкрити Америку. Його Америка знаходиться в міфічному краї – десь між Польщею й Україною, між Вітменом та Гінзбергом, між викривленим дзеркалом численних кліше та суб’єктивним досвідом емпіричного осмислення. Попри “аморфність (аформність)” поетико-географічних вимірів, Америка Андруховича чітко визначена в часі. 1950-60-ті для поета (і цілком об’єктивно) – час вибуху нових культурних форм, звернених до американського життя, поезія вголос – і голосом багатоманітності вулиць, кварталів і субкультур. Америка через медіум креативної свідомості нашого сучасника карнавальна, імперіалістична, споживацька, архетипова, українська, пуританська, джазова й рокова, романтична, а насамперед – утрачена. Андруховичу завжди добре вдається напружено трагічний “утрачений” топос – старої Європи, Венеції, що руйнується, Австро-Угорщини й України в її європейському контексті, Станіслава – золотої зернини золотого українського міфу. Вдалася йому й “втрачена Америка любові” – звісно, не без допомоги тих дев’яти митців, що й самі неминуче потроху складають свій мартиролог.

Отже, антологія Андруховича [1] – плід його співпраці з фондом ім. Фулбрайта, кількарічний інтелектуальний труд осмислення чужого тексту й контексту по той бік земної кулі. Чорно-квадратне видання поглинає уяву й увагу, відкриваючись іронічно-індивідуалізованим вступом про “ту” Америку та продовжуючись феєрією текстів найвпливовіших авангардних поетів Америки середини ХХ ст. Ближче до кінця читач має змогу врешті спробувати зрозуміти, що до чого, ознайомившись із прозово-теоретичними текстами в жанрах передмови (Гінзберга до “Книги Біт” та Ешбері до “Френк О’Гара. Зібрані вірші”), маніфесту (персоналізму О’Гари) та інтерв’ю (із Джоном Ешбері).

“У цій антології дев’ять поетів... Десятий тут, напевно, я сам...” – міг би і не зізнаватися Андрухович, адже його творча постать проступає на кожній сторінці книжки. Чи могло бути інакше? Чи було таке завдання? Чи варто було б прагнути об’єктивності в такій необ’єктивній справі, як поезія? У будь-якому разі цілком самодостатні американські поети набули тут – волею-неволею – нової ідентичності, зберігши, проте, свої основні визначальні риси, принади та гострі кути.

Найбільше місця відведено бітникам, що, без сумніву, апелюють до перекладача розмахом та свіжістю поезії-життя. Ключова постать – Ален Гінзберг. Тут він гострий, щирий, сексуально-соціальний гість із паралельного світу золотих соняшників та видінь тітки Рози – у накресленім Андруховичем чесько-польським обрамленні. “Плач” і в перекладі виконує свою функцію вісі, зберігаючи напругу, ба й шал, навіть за певних сумнівів щодо деяких україномовних інтерпретацій гінзбергових образів. Нечемний Ферлінгетті також подекуди надто кастомізований, ніби насильно перетягнений до наших урбаністичних просторів (“Буває під час вічності”), а інколи трохи згладжений

у текстах, де перекладач відверто не встигає за калейдоскопом іншомовних й іншокультурних лінгвістично та асоціативно ускладнених образів, синтаксичних та фонетичних конструкцій (“Він”), проте незмінно сатиричний й актуальний. А ще невимушено-легкий хуліган Корсо та органічний Снайдер, чиї вірші течуть, мов “річки повноводі”.

Скептичне раціональне середовище Нью-Йоркської школи у збірці репрезентують три поети. Френк О’Гара не тільки дав назву збірці, а й став першою загадкою у квесті Андруховича до нової американської поезії. Його тексти прості, логічні, іронічні, сповнені літературно-кінематографічних алюзій – перекладачеві часто доводиться стримувати буянню власної мови, щоб дотриматися тієї простоти. Другий – Джон Ешбері. Андрухович відверто зізнається, що не певний, чи правильні його переклади саме цієї епічної, алегоричної та колажної поезії, проте ця спроба варта уваги. І, врешті, Кеннет Кок, чиї наочна форма і структура вправно ховають іронічний підтекст.

Решта два поети – представники школи Black Mountain – “ефемерного”, за виразом перекладача, мистецького середовища, що умовно об’єднувало естетів-експериментаторів, серед яких Андрухович обрав алегорично-хворобливу образність Роберта Данкена та спокійну ліричність Роберта Крілі.

Підсумовуючи, визначимо жанр цієї праці як суб’єктивно-авторську антологію. Себто ми бачимо тут Америку Андруховича, його довільний вибір авторів на свій смак, його коментарі, напевно, що ним погоджений нестандартний дизайн, урешті, його авторизований переклад, який іноді викликає нарікання стосовно подекуди надто спрощеної інтерпретації, інколи браку знання контексту, необхідного для усвідомлення щільної алюзійності окремих текстів. Проте “День смерті Пані День” – безумовно, продукт натхненого переосмислення непересічного літературного феномену нашим також вельми непересічним сучасником. І саме в такій суб’єктивності та неканонічності – основна перевага цього видання, яке не зазіхає на академічність, натомість прояснює наші літературні терени свіжим подихом реальної та вигаданої американської поезії середини минулого століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. *День смерті Пані День*: американська поезія 1950-1960-х рр. у перекладах Юрія Андруховича. – Харків, 2006. – 207 с.

Віктор Палинський

НОТАТКИ НА БЕРЕГАХ КНИЖКИ М. ЯКУБОВСЬКОЇ “ТВОЇМ БУДУЩИМ ДУШУ Я ТРИВОЖУ...”

“Літературний портрет” – жанр, як правило, академічний, назагал – достатньо консервативний. Фіксую це не тому, що маю намір знаскоку гостро братися за “академіків-традиціоналістів” із критикою щодо розвитку форми та змісту жанру. Принаймні цього разу – ні! Звично приступаючи до читання такої книжки, майже щоразу очікую, що вдумливий автор-літературознавець або метикуватий ерудит-письменник таки почне експериментувати, застосовуючи інтенсивні цілеспрямовані мозкові атаки, надчуттєві можливості інтуїції та, зрештою, вийде на якість запаморочливе новаторство-відкриття в цій непростій (не дай, Боже, спрощеній!) царині літературознавчої думки.